

da oni nemaju samo estetske, nego i druge funkcije. To Maja Bošković-Stulli smatra točnim, ali se ne slaže s podjelom žanrova na one kod kojih je estetska funkcija svjesna i na one kod kojih je ta funkcija nesvjesna.

Robert A. Georges (**Od istraživanja narodne pripovijetke do proučavanja pripovijedanja, From Folktale Research to the Study of Narrating**) zastupa ekstremno mišljenje da pripovijetka ne postoji; postoji samo pripovijedanje. Prerast nam ne dopušta detaljnije razmatranje ostalih referata i komentara o transmisiji folklora, iako to sami tekstovi zaslužuju. Naročito je zanimljiv tekst **Stripovi kao predmet istraživanja usmene proze (Comic Strips as a Subject of Folk Narrative Research)**. Autor Rolf W. Brednich tvrdi da u današnjem komercijaliziranom svijetu stripovi predstavljaju funkcionalni ekvivalent narodnim pripovijetkama i mitovima prošlosti i da se folklorist mora okrenuti proučavanju stripova, filmova i literature iz novinskih kioska ako ne želi da ga vrijeme pregazi.

Četvrta tema kongresa (**Tradicija i ličnost**) protekla je u znaku isticanja uloge pripovjedača u folklornom procesu. Elli Kōngäs Maranda i Juha Pentikäinen u svojim su referatima isticali problem »zaboravljenih pripovjedača« i upozorili na ulogu koju je u proučavanju nosilaca tradicije odigrao švedski znanstvenik C. W. von Sydow. Dvojica američkih folklorista, H. W. Jansen i P. B. Mullen, u svojim su referatima analizirali repertoar i mišljenje što ga o svojem poslu imaju pojedinačni pripovjedači. Donald Ward razmotrio je ulogu nekih oblika usmene književnosti kao socio-psiholoških indikatora, analizirajući širenje glasina na nekoliko primjera. Otkrio je da etnocentrizam predstavlja važnu komponentu glasina — nosioci zbivanja obično su predstavnici stranih kultura.

Radovi iz ovog zbornika (spomenuti i nespomenuti u našem prikazu) sačinjavaju koristan pregled današnjeg stanja u folkloristici. Završit ćemo citatom iz sažetka zbornika (autori su Outi Lehtipuro i Lassi Saressalo):

»Ključne riječi današnje internacionalne folklorističke diskusije izgleda da

se sastoje od pojmova **konteksta, komunikacije, procesa, izvedbe**, potiskujući pojmove **tradicije, motiva, tipa i distribucije**, koji su dominirali u ranijim diskusijama, čvrsto u pozadinu. Zadržali su se još **žanr i struktura**, koji su pokazali sposobnost za širenje funkcije i značenja. I danas, kao i u prošlosti, folkloristika je u povoljnom položaju, u stjecištu različitih istraživačkih metoda humanističkih i društvenih nauka, prijemljiva za nove teorijske i metodološke poticaje što ih pružaju različite discipline, uz pomoć kojih se folklorist može koristiti preciznijim pojmovima i metodama kako bi pridonio našem znanju o čovjeku, tradiciji i kulturi.«

Ivan LOZICA

Folklore-Performance and Communication, Edited by Dan Ben-Amos and Kenneth S. Goldstein, Mouton, The Hague-Paris 1975, 309 str.

Izlazak ove knjige, zbirke članaka nekoliko suvremenih američkih folklorista, bio je očekivan s mnogo nestrpljenja. Jezgru sačinjavaju tri referata s panel-diskusije na temu »Folklor i komunikacija«, održane na godišnjoj skupštini američkih folklorista (American Folklore Society) 1969. godine u Atlanti. Iz predgovora Ben-Amosa i Goldsteina jasno slijedi da urednici svoj rad smatraju osuvremenjenim manifestom tzv. kontekstualnog pristupa folkloru ili one škole folkloristike koja je prvenstveno orijentirana na analizu izvedbe (performance school).

Čim se pojavila, ova škola priključila se vodećim trendovima istraživanja u Americi. Konstituirana je istupom skupine referenata na kongresu američkih folklorista 1967. godine u Torontu. Ti referati autora Dana Ben-Amosa, Rogera Abrahamsa, Richarda Baumana i drugih kasnije su objavljeni u »Journal of American Folklore«, 84, iz 1971. godine, a zatim su publicirani u obliku

posebnog izdanja pod naslovom **New Perspectives in Folklore Research**, University of Texas Press, 1974.

Kontekstualni pristup, čija su polazišta pojmovi »kontekst kulture« (context of culture) i »kontekst situacije« (context of situation) antropologa B. Malinowskog, primjenjuje teorijske pristupe sociolingvistike i teorije komunikacije na analizu folklorne građe. Prema Ben-Amosu takav pristup definira folklor »kao ljudsku verbalnu simboličku interakciju koja se ostvaruje izvedbom« (str. 3) te oslobađa folklor od »knjiških ograničenja nametnutih mu u arhivima i bibliotekama« (str. 3). Škola analizâ izvedbe ubrzo je stekla velik utjecaj, no neki su joj kritičari predbacivali da je unatoč teorijskoj konzistentnosti njezin pristup u praksi neprimjenjiv na specifičnu folklornu građu. Drugi je prigovor da je ta škola naglašavajući kontekst gotovo izgubila iz vida sam tekst (tj. određene priče, pjesme i sl.). Neki od članaka u ovoj knjizi pokušavaju s nejednakim uspjehom primijeniti »teoriju izvedbe« (performance theory) na analizu specifičnih materijala.

Jednu od najuspjelijih primjena nalazimo u članku Della Hymesa **Proboj ka izvedbi (Breakthrough into Performance)**, str. 11—74). Isti je autor doprinio i prvobitnom »kontekstualističkom manifestu« (Toronto, 1967) tvrdnjom da analiza verbalne izvedbe pruža folkloristici mogućnost da se razvije u disciplinu s vlastitom metodologijom. U navedenom prilogu Hymes će još više izoštriti svoj pojmovni aparat. Započinje primjedbama o odnosu izvedba — ponašanje te prikazuje tri primjera izvedaba tradicionalnog materijala (pričanje pripovjedača na jeziku Wasca, koji sada govori tek nekoliko ljudi u državama Oregon i Washington).

Hymes se poziva na distinkcije kojima se lingvist William Labov služi pri analizi verbalnog ponašanja u svakodnevnim situacijama. Takva analiza uzima u obzir i lingvistički i folkloristički aspekt verbalnog ponašanja. Spomenute se distinkcije Labova mogu podijeliti u tri grupe: 1) ponašanje koje kazivač može objasniti, tj. smatrati ga kulturno spoznatljivim, i koje

može prenijeti; 2) ponašanje koje kazivač može objasniti, ali ga nemože prenijeti istraživaču; 3) ponašanje koje kazivač ne može ni objasniti, niti ga može prenijeti istraživaču. Kategorijama objašnjivog i prenosivog Hymes dodaje kategoriju ponovljivog. Kategorija ponovljivog od osobite je važnosti za proučavanje izvedbe budući da je jedno od najistaknutijih obilježja izvedbe njena ponovljivost. Četvrta kategorija koju Hymes predlaže jest prihvatljivost ili umjesnost, a ona ukazuje na činjenicu da određeno ponovljivo ponašanje mora biti prihvatljivo ili umjesno u određenom kontekstu, da bi se uopće moglo odvijati. Hymes ne želi dati strogu definiciju izvedbe, već tvrdi da »ne bi bilo mudro inzistirati ni na jednoj skupini termina na ovom stupnju našeg razumijevanja izvedbe«. Naprotiv, cilj je njegova isticanja ovih kategorija otvaranje te problematike za dalju diskusiju.

Jedna je od njegovih osnovnih teza da tradicija djelomično postoji radi izvedbe, a izvedba je djelomično sama sebi svrhom. Radikalnost ove teze očituje se u njezinoj suprotstavljenosti ostalim objašnjenjima koja svrhu izvedbe vide u funkciji tradicije.

Primjeri kojima potkrepljuje teorijski dio članka jesu analize jednog razgovora i dviju tzv. »coyote tales« (coyote tales — vrsta tradicionalne indijanske priče u kojoj je glavni lik »antiheroj« kojot). Hymes drži da je nužno tražiti u tekstu ono mjesto gdje prestaje prenošenje znanja i kazivač vrši »proboj ka izvedbi«. Ovaj postupak u navedenim primjerima otežan je neadekvatnošću građe koju Hymes analizira. On je naime te tekstove skupio još 1954. godine, nemajući tada pred očima svoju novoformuliranu teorijsku shemu. Kazivači su mu pripovijedali bilo nasamo, ili je bio u društvu još jednog istraživača. Takvu situaciju ne bismo mogli smatrati kulturnim događajem u okviru kulture Wasca. No moramo istaknuti i neospornu vrijednost Hymesova doprinosa, a to je naročito naglasak na fluidnim svojstvima izvedbe. Izvedba koja je situirana u određenom kontekstu istovremeno se otvara, razotkriva i očituje kao dio sustava društvenog događaja.

Za razliku od vladajuće akademske prakse u kojoj strogost i rigidnost definicije često zatvaraju putove novim spoznajama i mnogostranijem razumijevanju, Hymesov rad svojom otvorenošću zasijeca u mnogoznačnost izvedbe u svakodnevnom ponašanju.

Od ostalih članaka u ovoj knjizi spomenuli bismo rad Brucea Rosenberga **Usmene propovijedi i usmena kazivanja (Oral Sermons and Oral Narrative)**. Očito je da autor ne slijedi teorijska načela kontekstualnog pristupa, već naglasak prebacuje na analizu usmenih formula kako su je zasnovali Milman Parry i Albert Lord u istraživanju guslarske tradicije u Jugoslaviji. Iako ne zanemaruje u potpunosti kontekst, ovaj pristup prvenstveno je usredotočen na tekstualnu analizu. Rosenberg čak nije ni bio u mogućnosti da proučava kontekst budući da je većinu svoje građe (propovijedi) presnimio s radioprijenosnih crnačkih crkvenih obreda. Takav terenski postupak pruža i suviše malo podataka o kontekstu izvedbe.

Osnovni je cilj Rosenbergova rada da dokaže kako usmene propovijedi dovoljno nalikuju jugoslavenskoj guslarskoj epici te ih je stoga moguće pristupiti u ekskluzivni red žanra koji harvardska škola Lorda i Parryja smatra dostojnim svoje metode analize usmenih formula. Smatramo da je polazna premisa da su propovijedi neosporno »usmeno komponirane« (orally composed) u biti točna. No Rosenberg joj pridodaje i mnoge tvrdnje koje kao očito pogrešne prepoznaje svatko tko iole pozna guslarsku tradiciju. Takvom se pokazuje jedna od polaznih postavki ovoga rada da je nužno proučavati usmene propovijedi kako bi se provjerile postavke Lorda i Parryja budući da su svi predstavnici guslarske tradicije nestali! Njezina je netočnost upravo šokantna. Drugi je indikativni primjer tvrdnja da su gotovo svi guslari u Jugoslaviji Muslimani! Dalje da i ne nabrajamo.

Rosenbergov članak nije jedini koji se oslanja na teorije Lorda i Parryja. İlhan Bağöz u vrlo uspješnom radu opisuje svoj eksperiment u kojemu je snimio turskog pjevača narativnih pjesama (hikaye) kada je pjevao istu pjesmu u dva različita konteksta — u

uobičajenom kontekstu mjesne kavane i u lokalnom ogranku sindikata nastavnika. Taj je eksperiment pružio odličan materijal za zaključivanje o načinu na koji publika utječe na ispoljavanje kreativnosti izvođača.

Još jedan od radova u ovoj knjizi koji se ne zasnivaju na kontekstualnom pristupu jest članak Linde Dégh i Andrewa Vászonyja **The Hypothesis of Multi-Conduit Transmission in Folklore**. U svom vrlo kvalitetnom radu autori su usmjereni prema rješavanju osnovnih pitanja koja je postavila finska škola folkloristike još početkom stoljeća. To je u prvom redu problem prenošenja i rasprostiranja žanrova usmene književnosti. Time nastavljaju tradiciju istraživanja Waltera Andersona u pokušaju laboratorijskog eksperimenta s folklorom. Njihov eksperiment pokušava pratiti stvaranje i prenošenje glasina. Zaključak do kojeg ih je doveo eksperiment jest da svakom žanru odgovara određeni tip ličnosti prijenosnika.

Uz navedeni Hymesov članak knjiga donosi još svega dva članka koji primjenjuju kontekstualni pristup specifičnoj građi. Radove Richarda Baumaana, Barrea Toelkena i Rogera Abrahamsa nije moguće ubrojiti ovamo budući da tu teorijsku orijentaciju ne primjenjuju na specifične izvedbe u svojim iznesenim analizama. Baumannova je građa ograničena na knjige zbirke šala o kvekerskoj vjerskoj sekti, Toelken opisuje svjetonazore svojih indijanskih studenata s fakulteta u Oregonu, a Abrahams opisuje opće karakteristike kazivanja na otoku St. Vincent u Karibima bez ijednog citiranog teksta priče.

Članak Barbare Kirshenblatt-Gimblett **Parabola u kontekstu... (A Parable in Context)** pokušaj je ispitivanja folkloru u kontekstu njegove neposredne upotrebe kao visoko strukturiranog oblika međuljudskog ponašanja. Pojam konteksta ne služi kao pozadinska informacija budući da izvedbu autorica uzima kao jedinicu analize. Izbor parabole ona obrazlaže činjenicom da se taj žanr primjenjuje u toku nenarativnog diskursa kao tradicionalna tehnika za rješavanje slučajeva problematičnih društvenih situacija. Njezina